GOUVERNEMENTS-WISSELTREKKING TE BATAVIA.

Stukken over de wisseltrekkingen van het gouvernement, uitgegeven met magtiging van de Kamer van Koophandel en Nijverheid te Batavia door
N. P. VAN DEN BERG, lid dier Kamer.
Batavia H. M. van Dorp 1867, 8°, 36 bladz.

Gewoonte, zegt het spreekwoord, wordt een tweede natuur. Die tweede natuur heeft in menigerlei opzigt wortel geschoten in allerlei deelen van ons staatsbestuur, hier zoowel als in Indië. Is zij van goede afkomst, zoo verdient zij eerbied en bestendiging. Dankt zij echter haar ontstaan aan vooroordeel of verkeerde opvatting, ook dan schijnt het ons Nederlanders bij uitnemendheid moeilijk te vallen haar te verlaten en den ouden mensch af te leggen. Dit gaat zóóver, dat zelfs dan wanneer geen enkel steekhoudend argument voor eenigerlei algemeen veroordeelde hebbelijkheid meer kan worden aangevoerd, en de vraag of het ook goed zou zijn den ouden sleur te verlaten, geen twijfel meer wekken kan; desalniettemin de oude huisgod toch nog altijd wordt aangebeden en zijn banvloek nog altijd weet te ontgaan met die echt hollandsche bezwerings-formule: „'t heeft immers al zoo lang geduurd, 't is immers al zoo lang zóó geweest en 't is toch altijd zóó goed gegaan!”

Bewijst dit inderdaad veel voor het gezond verstand onzer natie die geen oude schoenen wil wegwerpen zonder van de deugdzzaamheid der nieuwe overtuigd te zijn, aan de andere zijde zijn wij daardoor meermalen achteraangekomen met noodige en nuttige verbetering, ook *en détail*, en zijn ons, gewacht hebbende om de bakens te verzetten tot dat het tij verloopen was, voordeelen ontgaan in de praktijk, die door het gezond verstand in theorie reeds lang waren aanbevolen.

In de nog altijd onnatuurlijke, eigenlijk gezegd gedenatureerde verhouding tusschen ons moederland en zijne koloniën, doet zich dit verschijnsel herhaaldelijk voor, en dan zóó krachtig, dat het oneindig veel moeite kost om zelfs een betrekkelijk kleine en schijnbaar onbeduidende verbetering tot stand te brengen.

De wisseltrekking van het gouvernement op Java behoort daartoe. De eenvoudigste beginselen van staathuishoudkunde daarop te zien toegepast schijnt tot dusver onmogelijk. Vroeger reeds, in het Januarij-nummer van de Economist 1867, heb ik daarover een woord gezegd. Kort daarna bragt de heer van den Berg de zaak op Java ernstig ter sprake. Mogen wij hopen dat onze vereende pogingen tot verbetering van het bestaande, het gouvernement zullen bewegen tot iets meer dan tot nadenken over de zaak?

Zoóals de zaken nu nog staan heeft het Ned.-Ind. gouvernement van tijd tot tijd geld noodig uit Nederland. In sommige dezer gevallen trekt de regering van Ned.-Indië op den minister van koloniën en verkoopt die wissels te Batavia. Het komt hier aan op de wijze waarop zij verkoopt en op den prijs dien zij voor hare wissels weet te bedingen. Toen ik aan een leerling die nog maar korten tijd het onderwijs op een onzer hoogere burgerscholen had bijgewoond, die vraag voorlegde, was zijn antwoord onmiddellijk dat dit eigenlijk geen vraag was, omdat ieder die wissels te verkoopen heeft, ze altijd tracht te plaatsen bij den meestbiedende. Het spreekt dus van zelf dat ook de Ned.-Ind. regering zóó handelt en wel dwaas zou doen indien zij anders deed; dat de jongens van de eerste klasse dat even goed zouden weten als hij enz. enz.

En toen ik hem meêdeelde dat dit toch het geval *niet* was, concludeerde hij eenvoudig dat men hieraan wel zien kon dat de hoogere burgerscholen pas sedert kort waren opgericht en men het dus de Ned.-Ind. regering niet kwalijk mogt nemen dat zij niet beter wist, hoewel hij zich après tout niet kon begrijpen dat als men twee appels voor één knikker krijgen kon, men zich met één appel tevreden zou stellen.

Toch gaat het gouvernement niet anders te werk in Indië. Wij behoeven hier nu niet uiteen te zetten waarom het gouvernement wissels trekt en of dit wel juist is; genoeg voor het oogenblik dat regelmatig het feit zich voordoet dat de Indische schatkist behoefte heeft zich te vullen door middel van verkoop harer wissels op het Nederlandsche Gouvernement; over de vijf jaren 1862—1866 tot een bedrag van gemiddeld ruim f3,370,000 per jaar.

In plaats dat zij bij dien verkoop naar de eenvoudige regelen van vraag en aanbod te werk gaat, publiceert zij eenvoudig dat bij haar wissels te koop zijn tegen een bepaalden door haar vastgestelden koers. Heeft zij genoeg verkocht voor hare behoefte dan houdt zij niet op met trekken, maar verhoogt haren verkoopprijs om de kooopers wat minder graag te maken.

Ziedaar de *modus operandi*.

Is die methode raadzaam en juist? Is zij overeen te brengen met het belang der Indische schatkist? Verdient daarbij ook gelet te worden op de belangen des handels in het algemeen, en worden deze door die handelwijze van het gouvernement bevorderd of benadeeld?

De jongen van daareven zou wel zorgen zoo veel mogelijk appels te bekomen voor zoo min mogelijk knikkers. Of gaat deze vergelijking mank omdat het verschil tusschen een burgerjongen en de Ned. Ind. Regering te groot is? Maar zoodra beide als verkoopers optreden zie ik in dit opzicht geen wezenlijk verschil. Licht het onderscheid in toestand en conclusie misschien ook hierin, dat gouvernementswissels geen knikkers zijn?

Een gouvernementswissel als waarvan hier sprake is, ontfaan van zijn handelskostuum, is eigenlijk niets anders dan een voorschot, een geldschieting aan het Ned. Ind. gouvernement, met verplichting van den schuldenaar om de genoten gelden zes maanden na dato in Amsterdam te rembourseren. Kwalijk zal men de gouvernementswissels onder *eigenlijk gezegd* handelspapier kunnen rangschikken. Zij vertegenwoordigen in geen geval het saldo van in- en uitvoerrekening dat op deze wijze gelijkwideerd wordt. Reëelen grondslag missen deze wissels geheel. De nemers zijn even zoovele credietgevers in blanco aan het gouvernement. Dit laatste vraagt geld en verkrijgt het op twee signaturen, die van het Indisch en van het Nederlandsch gouvernement, dus, wat de solvabiliteit aangaat, eigenlijk slechts op ééne. De nemers zijn overtuigd dat de trekker acceptant niet in gebreke zal blijven met de betaling ten vervaldage en zoo komt een wisseltransactie tot stand die, daar het Ned. gouvernement geen bankier is, eigenlijk dien naam niet zou kunnen dragen en dan ook aan geheel bijzondere consideratiën onderworpen is. Voor dit laatste wijs ik op het enorm verschil van beoordeeling voor gouvernementen- en ander handelspapier. De solvabiliteit van den acceptant staat op den voorgrond. Of zou in dezen tijd papier op het Italiaansche gouvernement zonder bedenking en tot een aanzienlijk bedrag op zes maanden

getrokken, gretig nemers vinden? Toch is er een wezenlijk onderscheid tusschen onze gouvernements en bank of particuliere wissels ook in dit opzicht. In een credietcrisis zooals van 1866 werd gouvernementspapier op Java gesteld boven ieder ander; en teregt, *deze* acceptant was boven den invloed dier crisis verheven. Maar bij een meer recente gelegenheid, toen de vrees voor Pruissens annexatie of voor een Europeeschen oorlog ten gevolge van den voorgenomen afstand van Luxemburg in sommige gemoed begon post te vatten, werd het risico aan het nemen van Gouvernementspapier verbonden weder zóó levendig, dat ik er zeker van ben hiervan duidelijke sporen te kunnen vinden in mailcorrespondentie van dien tijd. En teregt. Politieke gebeurtenissen kunnen eene Europeesche mogendheid van den kleinsten rang gevoelig in het naauw brengen, zóó zelfs dat zij hare wisselengagementen geen eer meer zou *kunnen* aandoen. Ik weet wel dat dit uitzondering zal blijven, maar bij de bespreking van het papier dat ons thans bezig houdt, mag dit element van beoordeeling niet worden vergeten.

Naast de Gouvernements wisseltrekking en in een onafscheidelijk verband daarmede staat de gouvernementsaanvoer van spetie uit Nederland. Op beide wijzen komt de Indische schatkist in het bezit van fondsen. Verkoop van producten op Java of Sumatra kan ik hier ter zijde laten, daar deze die beide operatiën geheel zou kunnen doen vervallen. En nu kan ik mij voorstellen dat de Ned. Ind. Regering zoodra zij door wisselverkoop hare kas wil vullen eens geen koopman wil zijn. Dan cijfert zij hoeveel het specievervoer van één gulden uit Amsterdam naar Batavia kost, en stelt den prijs voor haren wissel van dat bedrag vooraf zóó vast, dat deze volkomen gelijk staat met hetgeen die gulden, in natura aangevoerd, haar op Java zou gekost hebben. Daar zij bij wisseltrekking elke risico van transport misloopt, zou zij ook den wisselkoers nog eene kleine fractie lager kunnen stellen, daar bij haar van geen renteverlies gedurende het transport sprake behoeft te zijn (*).

Volgde de Regering dezen weg, dan zou daaraan dit voordeel verbonden zijn, dat zij althans een *vaste* voor ieder begrijpelijke

(*) De Gouvernementsgelden van den Nederlandschen Staat leggen toch altijd renteloos bij de Nederlandsche Bank, dáár vindt ge de schatkist waarvan de minister van finantiën sleutelbewaarder is. Met renterekening houdt zich deze ambtenaar alleen dan op, wanneer het crediteuren van den Staat geldt. Op renteverlies van eenige millioenen bij de Ned. Bank gedeponceerd komt het den Staat der Nederlanden niet aan.

basis zou hebben aangenomen, waardoor zij dan ook niet meer zes maanden dato, maar zes weken dato, of liever *zigt* zou moeten trekken, en nooit méér wissels afgeven dan om in de behoefte van het oogenblik te voorzien, dus ophouden met trekken, zoodra de behoefte vervuld zou zijn. Alzoo handelende zou de Regering haar karakter als *wisselhandelaar* geheel verliezen. Kan zij nog niet geheel ophouden koopman te zijn, dit verhindert niet dat zij 't zoo weinig mogelijk kan wezen, en in dit geval kan zij zonder twijfel hare geheel exceptioneele positie als wisselverkooper, door telkens slechts voor een bepaald bedrag en tegen een door den aangegeven grondslag gelegitimeerden en vasten koers aan de markt te komen, volkomen verdedigen. Deze hare handelingen hangen wel geheel zamen met het consignatiestelsel, maar zij zal zoolang dit nog behouden blijft, althans een slecht geordend onderdeel op de door ons aangegevene wijze beter hebben georganiseerd. Wel is waar gaan de winsten van voordeelige koersen in dat geval voor haar verloren, en zal zij misschien nu en dan haar papier in 't geheel niet kunnen verkoopen tegen den aangeboden koers, zoodat zij om geld te krijgen meer zal moeten betalen dan het straks vermelde guldenstransport haar zou gekost hebben, maar dit eventueele nadeel weegt niet op tegen de gegronde bezwaren die aan het bankieren van de Ned. Ind. Regering verbonden zijn. Die bezwaren zijn veel grooter dan men zich voorstelt, deels omdat de koersspeculatie die hiervan een gevolg is, aan eene Regering gewoonlijk geen voordeel oplevert, deels omdat de praktijk der laatste jaren bewezen heeft, met hoe weinig voordeel en verstand de Regering dat bankiersvak heeft uitgeoefend.

Hiermede heb ik in groote trekken een systeem aangegeven dat de Regering zou *kunnen* volgen. Daarbij zou zij haar karakter als wisselhandelaar tot het noodzakelijke kwaad beperken, en hoewel haar invloed ook dan nog niet geheel zou ophouden storend op de wisselmarkt terug te werken, zou die werking althans een veel meer stabiele factor geworden zijn dan thans het geval is.

Vooreerst durf ik mij niet vleijen dat zij den door mij aangegeven grondslag nog zal aannemen, en daar ik dien als panacée niet wil aanbevelen, zoo kom ik, bij het volkomen willekeurige hare tegenwoordige modus operandi die boven reeds is aangegeven, tot de aanbeveling van den verkoop der gouvernementsswissels op Java, bij openbare inschrijving aan den meestbiedenden.

Wil de Regering den kostprijs van het geld op Java niet als basis aannemen voor hare wisseloperatiën, welaan zij volge dan

dezelfde methode als bij de veiling der produkten en verkoope in het openbaar hare koopwaar aan hem die er haar 't meest voor wil betalen.

Wanneer ik bedenken dat het noodig is dit aan te bevelen, dan is het mij waarlijk alsof ik zou willen gaan bewijzen dat twee maal twee vier is.

En toch, met den heer van den Berg op Java, sta ik hier tegenover een reeks bezwaren van de voornaamste kamers van koophandel op Java. De Regering neemt geen deel aan de discussie dan door de bestendiging der praktijk als van oudsher gewoonte. Maar de handelsvereniging te Batavia, de kamers van koophandel te Batavia, te Soerabaja en te Samarang, geen van deze alle, hebben van ons $2 \times 2 = 4$ willen hooren.

Wat zeggen ze dan toch van dien openbaren verkoop? Ja en neen; voor en tegen; in en uit; geen slotsom waaruit met eenige zekerheid kan worden opgemaakt aan welke argumenten de meeste waarde moet gehecht worden, en ten slotte alleen de vermelding dat „de voorgestelde maatregel bij de meeste leden geen bijval vond.” Die nota's en rapporten van de Javasche handelsparlementen door den heer v. d. Berg uitgegeven, hebben wel eenigzins het aanzien van verhandelingen over het wenschelijke der invoering van de doodstraf; er is veel voor, er is veel tegen, en komen dan eindelijk tot de conclusie: men moet de doodstraf maar niet invoeren, want de beulen zouden er 't meest profijt van trekken. Dat is overgezet zijnde voor deze gelegenheid: het gouvernement moet maar niet laten inschrijven wie 't meest betalen wil voor zijne wissels, want de banken zouden er zich meester van maken en de partikulieren zouden er 't loodje bijleggen. Even als de slagtoffers des beuls!

De heer van den Berg heeft hierin een hoofdreden gezien der oppositie die zich in de bedoelde adviezen tegen den publieken wisselverkoop op Java heeft geopenbaard. Ook in de kamer van koophandel te Batavia vreest men dien verkoop, zegt hij, alleen om deze reden. Het belagchelijke van die bankenphobie heeft hij genoegzaam wederlegd en daarbij in herinnering gebracht hoe ook tegen elken verkoop van gouvernementenprodukten op Java in der tijd een dergelijke croquemitaine is opgeroepen, in den vorm der Faktory, die, zoo werd toen gezegd, al die producten zou weten op te slikken en alzoo de kleinere goden op contributie zou stellen!

Een derde gedeelte van het boekje van den heer van den Berg

is in den vorm van een praeadvies aan de kamer van koophandel te Batavia ingekleed. Daarin worden de bezwaren van de handelsvereeniging en van de genoemde kamers van koophandel krachtig weerlegd. Van die taak, zoo ondankbaar, omdat zij veel overeenkomst heeft met het bewijs dat de regte lijn de kortste weg is tusschen twee punten in hetzelfde vlak gelegen, mag ik mij ontslagen rekenen.

Deze weinige regelen hebben geen ander doel dan om ook bij ons te lande weder bij vernieuwing de aandacht te vestigen op dit onderwerp; volgens de bestaande regeling een ware ketterij.

Men vergeet maar al te dikwijls dat iedere zonde zijn straf meêbrengt. Nu de economische wetten in ons ongeschreven staatsrecht zijn opgenomen zal de Nemesis der ouden wel nooit ophouden hare tuchtroede te doen gevoelen aan ieder geslacht dat die watten niet in eere houdt. Economische wetten, die een onderdeel vormen van de sociale mechaniek, kunnen langen tijd met voeten getreden worden, doch altijd op straffe van groote schade voor de gewelddenaars, en zonder op te houden verbindend te zijn en gehoorzaamheid te eischen. Meer dan ooit is het tijd geworden om te luisteren naar hetgeen ze ons te zeggen hebben.

In ons geval nu eischen ze dat het Ned. Ind. Gouvernement ôf zijne wisseltrekking stake, of tot publieken verkoop aan den meestbiedende overga. De houding der regering van geheel onbekende bedragen te willen trekken tot een zuiver willekeurigen koers die slechts verhoogd wordt om te sterke vraag te kunnen keeren, brengt op de Javasche wisselmarkt een factor die steeds storend werken moet op den natuurlijken loop der dingen, terwijl zij dikwijls tot nadeel strekt van de Indische schatkist. Neemt men in aanmerking dat de uitkomst der laatste jaren leerde hoe onbeduidend die factor in cijfers is, gemiddeld f 3,370,000 per jaar, tegenover een wisselverkeer dat zonder overdrijving in gelijk tijdvak op plus minus f 50,000,000 mag geschat worden, terwijl die 6 pCt. van het geheele bedrag, hoe weinig beteekenend dan ook in cijfers, toch wegens het prestige van het gouvernement en wegens de methode daarbij gevolgd, op de plaatsing der geheele vijftig millioen zeer schadelijk terugwerkt, dan ziet men hoe noodig het is om het voorbeeld te volgen der Engelsche regering, ook door den heer v. d. Berg aangeprezen, die, door publieke inschrijving voor hare zigtwissels op Britsch-Indië, na daarvoor een minimum prijs, al naar omstandigheden, voor zich zelf te hebben vastgesteld, steeds het meeste geld weet te maken voor haar papier en de koers-

speculatie verder geheel aan de mannen van het vak overlaat. In het bezit van eene statistiek dier openbare gouvernementen-wissel-verkoop laat ik die hierachter afdrukken. (*) Mogten die cijfers, eene geheel nieuwe bijdrage tot het vraagstuk (?) dat ons bezig hield, met de pogingen van den heer van den Berg op Java, en de bovenstaande regelen eenigen bekeerenden invloed uitoefenen op de meerderheid der Indiësche adviserende handelsligchamen, en op het ingenium van onzen Minister van Koloniën, zoodat de oude weg in deze eerlang verlaten worde, om ruimte te laten aan de toepassing van een stelsel, dat de meeste gebreken verbonden aan de tot dusver gevolgde handelwijze mist, en zoowel aan den handel in 't algemeen, als aan de Indische schatkist in 't bijzonder slechts profijt kan brengen.

R., Januarij 1868.

MR. P. F. HUBRECHT.

(*) Zie p. 378—379.